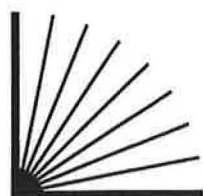

U-notat 4/2000

Doktorgradskandidater og deres finansiering: en oversikt og statusrapportering for datasituasjonen

Olaf Tvede
Bo Sarpebakken

August 2000

NIFU Norsk institutt for studier
av forskning og utdanning

Innhold

1. Innledning: om oppdraget og bakgrunnen for denne rapporten
2. Kartleggingen av doktorgradskandidatene i 1998: formål, problemer og hovedtrekk
3. Finansiering av doktorgradskandidatene: nye analyser og tabeller
4. Noen kommentarer og vurderinger

Referanser

Tabellvedlegg

1. Innledning: om oppdraget og bakgrunnen for denne rapporten

I forbindelse med en nasjonal analyse av rekruttering til norsk forskning, publisert i 1998 (Tvede og Sarpebakken, 1998), ønsket NIFU å foreta en kartlegging av doktorgradskandidatene på de ulike lærestedene med rett til å tildele doktorgrader. Siktemålet var å kartlegge følgende:

- alle doktorgradskandidatene ved de ulike lærestedene ("den totale bestanden") i begynnelsen av 1998,
- alle som var nye doktorgradskandidater i 1997,
- doktorgradskandidatenes finansieringskilder.

Når det gjelder finansieringskilder, var det bl.a. av interesse å fange opp hvor mange utenom vanlige stipendiater som var opptatt på et doktorgradsstudium, og om deres ansettelses- og finansieringsforhold.

Det viste seg å være betydelige problemer med å få overført i elektronisk form og på en enkel måte data som allerede var registrert elektronisk. Fra enkelte læresteder (fakulteter) var det ikke mulig å få inn annet enn hovedtall. Den første gjennomgangen av dette materialet, som delvis måtte gjøres manuelt, tydet også på betydelige mangler når det gjaldt finansieringsopplysningene; de syntes å være mer eller mindre fullstendige der hvor de var rapportert. Vår vurdering var at opplysningene om finansieringskilder måtte gjennomgås grundig og vurderes nærmere før en eventuell tilrettelegging og senere offentliggjøring. Dette ekstra arbeidet var ikke mulig innen tids- og kostnadsrammene for den nevnte nasjonale analysen av rekruttering til norsk forskning.

Dette er bakgrunnen for at Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet har finansiert et lite prosjekt for å gjennomgå dette innsamlete materialet fra 1998 grundigere og å rapportere hovedtrekkene i doktorgradskandidatenes finansieringsmønster – så langt det er mulig og hensiktsmessig.

2. Kartleggingen av doktorgradskandidatene i 1998: formål, problemer og hovedtrekk

Generelle trekk

Som nevnt foran, i 1998 ønsket vi å foreta en kartlegging av doktorgradskandidatene på de ulike lærestedene med rett til å tildele doktorgrader. Siktemålet med var å belyse følgende spørsmål:

- Hvor mange doktorgradskandidater var det – totalt sett - på lærestedet per 1.1.98?
- Hva var disse doktorgradskandidatenes viktigste finansieringskilder?
- Hvor mange *nye* doktorgradskandidater ble opptatt i løpet av 1997?
- Hva var *de nye* doktorgradskandidatenes viktigste finansieringskilder?

Når det gjaldt finansieringskilder, ønsket vi å få dette spesifisert på tolv ulike kategorier.

Etter samråd med lederen for styringsgruppen for utviklingen av det nasjonale doktorgradskandidatregisteret (FD), besluttet vi oss for å dra veksler på dette registeret så langt som mulig. FD var i 1997/98 foreløpig tatt i bruk ved universitetene i Oslo, Bergen og Tromsø, ikke ved NTNU eller de vitenskapelige høgskolene. De første henvendelsene og kontaktene gikk ut i november 1997. De siste svarene, etter en rekke purringer, fikk vi 14. mai 1998. Uttak av data fra FD var det største problemet i forbindelse med denne kartleggingen. Informasjonen fra de vitenskapelige høgskolene gikk det stort sett greit å få tak i, også i den ønskete detaljeringsgraden mht. finansieringskilder. Det bør tilføyes at antallet kandidater på hver høgskole ikke er spesielt stort.

Problemene med å få ut opplysninger fra FD var blandet. Oppsummert var de største problemene sett fra vår side som følger:

- manglende ajourføring av registeret (ikke fortløpende innlegging av alle nye kandidater)
- fremskaffing av finansieringsdata (manglende registrering av slike data; problemer med kategoriseringen av de finansieringsdata som var registrert)
- ajourføring av FD for å kunne avgjøre hvem som var aktive, og hvem som var passive doktorgradskandidater/-studenter
- det mest overraskende var de betydelige problemene med uttak av de data som allerede forelå i registeret (systematisering og sammenstilling av disse dataene)

I tillegg vurderte vi det slik at det syntes å være langt fram før det ville være mulig å foreta gode analyser av doktorgradsgjennomføring og -gjennomstrømning med dette registeret. Slike analyser var viktige formål i forbindelse med utviklingsarbeidet for dette registeret.

Noen institusjonsspesifikke opplysninger

NTNU hadde god statistikk for sine dr. ing. studenter med unntak av finansieringsopplysninger, slike data ble ikke registrert. For samfunnsvitenskap og humaniora fikk vi detaljerte data også om finansiering. For naturvitenskap (to fakulteter, dr.scient.studiet) og medisin fikk vi bare opplysninger om totaltall og tilvekst; her beregnet vi antallet nye kandidater i 1997 og fordelingen på kjønn på grunnlag av data fra de naturvitenskapelige og medisinske fakultetene ved de andre universitetene. (I 1998 forutsatte vi ganske enkelt samme forholdstall). For naturvitenskap og medisin ved NTNU fikk vi heller ikke opplysninger om finansiering. Slike opplysninger har vi nå – i år 2000 - vurdert at det ikke er grunnlag for å prøve å beregne. På grunn av de store hullene er det her for mye usikkerhet

For universitetene i Oslo, Bergen og Tromsø var bildet av datasituasjonen og problemene med å få ut opplysninger blandet. Dels dreide problemene seg om ajourføringen av registeret (den fortløpende innleggingen av nye kandidater), dels om å fremskaffe og legge inn finansieringsdata, dels om å avgjøre hvem som løpende fortsatte å være aktive doktorgradskandidater/-studenter (noen har avbrutt doktorgradsstudiet uten å gi melding). Det mest overraskende var de betydelige problemene med uttak av data som allerede forelå i registeret (dvs., å få til uttak av standardiserte og grupperte opplysninger). Alt i alt vurderer vi det derfor slik at det kan være muligheter for en viss overrapportering i totaltallene for disse tre lærestedene, i betydningen at oversiktene kan inneholde noen kandidater som har avbrutt sitt doktorgradsstudium.

3. Finansiering av doktorgradskandidatene: nye analyser og tabeller

Hva vi nå presenterer

Vi har nå vurdert opplysningene om finansieringskildene nærmere med tanke på tilrettelegging og offentliggjøring i denne rapporten. Som det framgår over, foreligger det betydelige mangler. På grunnlag av vurderingen har vi besluttet å presentere følgende oversikter:

- Registrerte doktorgradskandidater per 1.1.1998 og nyopptatte kandidater i løpet av 1997, for alle lærestedene, fordelt etter lærested og kjønn. (Tabell 1 og 2).
- Registrerte doktorgradskandidater per 1.1.1998 og nyopptatte kandidater i løpet av 1997, for alle lærestedene, fordelt etter lærested og finansieringskilder (de fem finansieringskildene som var mulige utfra dataene i FD). (Tabell 3 og 4).
- Registrerte doktorgradskandidater per 1.1.1998 og nyopptatte kandidater i løpet av 1997, for alle lærestedene, fordelt etter fagområde og finansieringskilder (de fem finansieringskildene som var mulige utfra dataene i FD). (Tabell 5 og 6).
- Registrerte doktorgradskandidater per 1.1.1998 og nyopptatte kandidater i løpet av 1997, for de vitenskapelige høgskolene, fordelt etter lærested og finansieringskilder (de tolv finansieringskildene vi spesifiserte i den opprinnelige henvendelsen). (Tabell 7 og 8).

Hovedresultatene fra denne kartleggingen

Ved årsskiftet 1997/1998 var det registrert totalt nesten 4.200 doktorgradskandidater, nærmere 40 prosent var kvinner (Tabell 1). Mer enn 800 nye av disse var nye doktorgradskandidater, de ble opptatt på doktorgradsstudiene i løpet av 1997 (Tabell 2), 42 prosent var kvinner. Dette kan tyde på økende andel kvinner på doktorgradsstudiene.

Tabell 3 viser alle registrerte doktorgradskandidater per 1.1.1998 etter lærested og finansieringskilder. Totalt viser tabellen "ukjent finansieringskilde" for 42 prosent av alle doktorgradskandidatene. For universitetene er dette tallet 47 prosent, for de vitenskapelige høgskolene 2 prosent. Det høye tallet for universitetene skyldes særlig NTNU, men også ved Universitetet i Bergen er det mange uten kjent finansieringskilde.

Tabell 4 viser alle nyopptatte doktorgradskandidater i løpet av 1997, fordelt etter lærested og finansieringskilder. Vi bruker her de fem finansieringskildene som det var mulig å konstruere utfra de dataene vi fikk utlevert fra FD. Denne tabellen viser at det er "ukjent finansieringskilde" for 31 prosent av alle de nye doktorgradskandidatene. For universitetene er dette tallet 35 prosent, for de vitenskapelige høgskolene null prosent. Det høye tallet for

universitetene skyldes først og fremst NTNU. Men også Universitetet i Bergen har her et høyt tall, nærmere 30 prosent.

Tabell 5 og 6 viser de samme dataene som Tabell 3 og 4, men denne klassifiseringen er etter fagområde. Tabell 5 viser registrerte doktorgradskandidater per 1.1.1998 og Tabell 6 nyopptatte kandidater i løpet av 1997. De samme svakhetene som i Tabell 3 og 4 går følgelig igjen.

Begge tabellene gir klare indikasjoner på at det er betydelige forskjeller i mønstrene for finansiering av doktorgradskandidater når vi sammenlikner fagområdene med hverandre.

Foran trakk vi fram at innhenting av informasjon fra de vitenskapelige høgskolene stort sett gikk greit å få tak i, også når det gjelder den ønskete detaljeringsgraden mht. finansieringskilder (tolv kategorier). For de vitenskapelige høgskolene har vi derfor laget to separate analyser som utnytter mulighetene i de tolv finansieringskategoriene/-kildene vi spesifiserte i vår opprinnelige henvendelse; se Tabell 7 og 8. Tabell 7 viser registrerte doktorgradskandidater per 1.1.1998, Tabell 8 viser nyopptatte kandidater i løpet av 1997. Begge tabellene viser fordelinger etter lærested og finansieringskilder.

Uten å gå i detalj viser begge tabellene interessante totalfordelinger og gir dessuten klare indikasjoner på at det er betydelige forskjeller i mønstrene for finansiering av doktorgradskandidatene når vi sammenlikner de vitenskapelige høgskolene med hverandre.

4. Noen kommentarer og vurderinger

Foran har vi påpekt at etter vår vurdering - i 1998 - syntes det å være langt fram før det ville være mulig å foreta gode analyser av doktorgradsgjennomføring og -gjennomstrømning med doktorgradskandidatregisteret (eller en variant av et slikt register). Slike analyser var viktige formål i forbindelse med utviklingsarbeidet for det nevnte registeret. Forskningspolitisk er spørsmål om finansieringskilder og dermed også arbeidsbetingelser av sentral betydning i denne sammenheng.

I skrivende stund, august 2000, er det uklart om datasituasjonen er blitt nevneverdig forbedret; det gjelder bl.a.:

- løpende ajourføring,
- innlegging og kategorisering av finansieringsspørsmål,
- uttak av standardisert statistikk,
- analyser av doktorgradsgjennomføring og -gjennomstrømning.

Den organiserte forskerutdanningen har stor forskningspolitisk oppmerksomhet i Norge. Det satses betydelige midler forskerrekuttering. Samtidig er det tydelig at den løpende statistikken og analysene av den organiserte doktorgradsutdanningen ikke enda er god nok. For å sikre slik løpende og standardisert statistikk om doktorgradskandidatene/-studentene, deres finansiering samt analyser av doktorgradsgjennomføring og -gjennomstrømning, kan en vei være å følge Danmarks eksempel. Her opprettet man en sentral, nasjonal enhet, det såkalte Forskerakademiet, som bl.a. hadde et ansvar for, på løpende basis, å samle inn de relevante opplysningene fra de ulike lærestedene, kvalitetssikre opplysningene og legge dem inn i sitt sentrale register. I tillegg skulle akademiet, som en faglig uavhengig instans, årlig publisere statistikk og gjennomføringsanalyser for de ulike lærestedene og de ulike fagområdene.

Referanser

Tvede, Olaf og Bo Sarpebakken (1998): Rekuttering til norsk forskning: status og behovsanslag mot år 2015. Oslo: NIFU, Rapport 13/98.

TABELLVEDLEGG

Tabell 1 Registrerte doktorgradskandidater per 1.1.1998 etter lærested og kjønn.

Lærested	Menn	Kvinner	Sum
Universitetet i Oslo	625	566	1.191
Universitetet i Bergen	488	380	868
NTNU, totalt	936	313	1.249
(herav: dr.ing.)	(744)	(145)	(889)
Universitetet i Tromsø	219	200	419
Norges handelshøyskole	38	13	51
Norges landbrukshøgskole	144	98	242
Norges veterinærhøgskole	31	29	60
Norges indrettshøgskole	21	14	35
Arkitekthøgskolen i Oslo	17	24	41
Det teologiske menighetsfakultet	27	5	32
Sum	2.546	1.642	4.188

Tabell 2 Nyopptatte doktorgradskandidater i løpet av 1997 etter lærested og kjønn.

Lærested	Menn	Kvinner	Sum
Universitetet i Oslo	151	139	290
Universitetet i Bergen	51	49	100
NTNU, totalt	182	71	253
(herav: dr.ing.)	(146)	(30)	(176)
Universitetet i Tromsø	43	51	94
Norges handelshøyskole	11	4	15
Norges landbrukshøgskole	15	15	30
Norges veterinærhøgskole	8	9	17
Norges indrettshøgskole	3	2	5
Arkitekthøgskolen i Oslo	7	6	13
Det teologiske menighetsfakultet	6	0	6
Sum	477	346	823

Tabell 3 Registrerte doktorgradskandidater per 1.1.1998 etter lærested og finansiering.

Lærested	UoH- stipend	NFR- stipend	Andre stipend	Lønn fra arbeidsgiver	Annet	Ukjent	Totalt
Universitetet i Oslo	362	419	179	80	47	104	1191
Universitetet i Bergen	87	174	25	56	42	472	856
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	51	48	4	94	15	1037	1249
Universitetet i Tromsø	77	113	32	55	12	133	422
<i>Sum universitetene</i>	<i>577</i>	<i>754</i>	<i>240</i>	<i>285</i>	<i>116</i>	<i>1746</i>	<i>3718</i>
Arkitekthøgskolen i Oslo	5	5		21	10		41
Det teologiske menighetsfakultet	4	4	3	18	3		32
Norges handelshøgskole	31	2	2	16			51
Norges idrettshøgskole	18	2	2	3	1	9	35
Norges landbrukshøgskole	30	55	8	36	113		242
Norges veterinærhøgskole	9	28	2	18	2	1	60
<i>Sum vitenskapelige høyskoler</i>	<i>97</i>	<i>96</i>	<i>17</i>	<i>112</i>	<i>129</i>	<i>10</i>	<i>461</i>
Totalt	674	850	257	397	245	1756	4179

Tabell 4 Nyopptatte doktorgradskandidater i løpet av 1997 etter lærested og finansiering

Lærested	UoH- stipend	NFR- stipend	Andre stipend	Lønn fra arbeidsgiver	Annet	Ukjent	Totalt
Universitetet i Oslo	92	113	55	9	8	13	290
Universitetet i Bergen	20	28	6	8	9	28	99
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	16	16	2	11	4	204	253
Universitetet i Tromsø	17	41	10	9	4	9	90
<i>Sum universitetene</i>	<i>145</i>	<i>198</i>	<i>73</i>	<i>37</i>	<i>25</i>	<i>254</i>	<i>732</i>
Arkitektøgskolen i Oslo	5	1		4	3		13
Det teologiske menighetsfakultet			2	4			6
Norges handelshøgskole	9		1	5			15
Norges idrettshøgskole	3	1	1				5
Norges landbrukshøgskole	2	8	16	2	2		30
Norges veterinærhøgskole	1	15			1		17
<i>Sum vitenskapelige høyskoler</i>	<i>20</i>	<i>25</i>	<i>20</i>	<i>15</i>	<i>6</i>	<i>0</i>	<i>86</i>
Totalt	165	223	93	52	31	254	818

Tabell 5 Registrerte doktorgradskandidater per 1.1.1998 etter fagområde og finansiering.

Finansiering	Humaniora	Samfunns- vitenskap	Natur- vitenskap	Teknologi	Medisin	Landbruks- fag	Totalt
UoH-stipendiat	159	176	172		128	39	674
NFR-stipendiat	155	173	335		104	83	850
Andre stipend	25	83	44		95	10	257
Lønn fra arbeidsgiver	106	141	44		52	54	397
Annet	36	13	25		56	115	245
Ukjent	109	173	422	889	162	1	1756
Totalt	590	759	1042	889	597	302	4179

Tabell 6 Nyopptatte doktorgradskandidater i løpet av 1997 etter fagområde og finansiering.

Finansiering	Humaniora	Samfunns- vitenskap	Natur- vitenskap	Teknologi	Medisin	Landbruks- fag	Totalt
UoH-stipendiat	41	54	34		33	3	165
NFR-stipendiat	46	46	76		32	23	223
Andre stipend	10	27	12		28	16	93
Lønn fra arbeidsgiver	16	19	8		7	2	52
Annet	5	3	9		11	3	31
Ukjent	5	16	43	176	14		254
Totalt	123	165	182	176	125	47	818

Tabell 7 Registrerte doktorgradskandidater per 1.1.1998 etter lærested og finansiering (spesifisert). Vitenskapelige høyskoler.

Finansiering spesifisert	Arkitekt- høgskolen i Oslo	Menighets- fakultetet	Norges handels- høyskole	Norges idretts- høgskole	Norges landbruks- høgskole	Norges veterinær- høgskole	Totalt
UoH-stipendiat	5	4	31	18	30	9	97
NFR-stipendiat	5	4	2	2	55	28	96
Stipend fra statlige høyskoler			2				2
Andre stipend		3		2	8	2	15
Ansatt på lærestedet	6	2	1		8	4	21
Ansatt på annet lærested		2		3			5
Ansatt på statlig høyskole	11	6	5		6		28
Ansatt på forskningsinstitutt	4		6		12	9	31
Ansatt i annen virksomhet		8	4		10	5	27
Privat finansiering	9	3			5		17
Annen finansiering	1			1	108	2	112
Finansiering ukjent				9		1	10
Totalt	41	32	51	35	242	60	461

Tabell 8 Nyopptatte doktorgradskandidater i løpet av 1997 etter lærested og finansiering (spesifisert).
Vitenskapelige høyskoler.

Finansiering spesifisert	Arkitekt- høgskolen i Oslo	Menighets- fakultetet	Norges handels- høyskole	Norges idretts- høgskole	Norges landbruks- høgskole	Norges veterinær- høgskole	Totalt
UoH-stipendiat	5		9	3	2	1	20
NFR-stipendiat	1			1	8	15	25
Stipend fra statlige høyskoler			1				1
Andre stipend		2		1	16		19
Ansatt på lærestedet			1				1
Ansatt på annet lærested		1					1
Ansatt på statlig høyskole	4		1		1		6
Ansatt på forskningsinstitutt			1		1		2
Ansatt i annen virksomhet		3	2				5
Privat finansiering	2				2		4
Annen finansiering	1					1	2
Finansiering ukjent							0
Totalt	13	6	15	5	30	17	86